

інженери з авіоніки володіють знаннями з іноземної мови на рівні, достатньому для розуміння тексту оригіналу; коли ґрунтовними є їхні знання з рідної мови, що дозволить грамотно викласти перекладену інформацію; коли вони вільно володіють спеціальною термінологією як мовою оригіналу, так і мовою перекладу; коли є компетентними у сфері своєї майбутньої професії, в галузі новітніх досягнень техніки та володіють прийомами різного виду технічного перекладу.

Висновок. Ми цілком погоджуємось з думкою ряду науковців, які наголошують на тому, що запорукою успішного експерименту є, перш за все, бажання педагога, його підготовка та особиста відповідальність за достовірність результатів експерименту [1] [2], [4]. Сформована іншомовна професійно-комунікативна компетентність у майбутніх бакалаврів з авіоніки має бути результатом експериментальної роботи, що суттєво впливає на ефективність професійної підготовки студентів.

Використані джерела

1. Бабанский Ю.К. Проблема повышения эффективности педагогических исследований / Ю.К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1982. – 192 с.
2. Васильев Ю.В. Педагогическое управление в школе: методология, теория, практика / Ю.В. Васильев. – М. : Педагогика, 1990. – 139 с.
3. Взаємонавчання учнів. Метод Ривіна. – К. : Видавничий дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. - 128 с.
4. Найн А.Я. Технология работы над кандидатской диссертацией по педагогике / А.Я. Найн. – Челябинск : Урал ГАФК, 1997. – 114 с.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ У МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ КАРНОГО РОЗШУКУ

УДК: 378+377.35+159.9.072.7

Тулянцева Л.С.

Автор у статті визначає сутність поняття «професійна спостережливість працівника карного розшуку»; визначає умови професійної підготовки працівників до робіт; висвітлює основи розвитку професійної спостережливості майбутніх працівників карного розшуку у загальній системі фахової підготовки.

Ключові слова: спостережливість, професійна спостережливість, увага, оперативно-розшукова діяльність, працівник карного розшуку.

Автор в статті визначає сутність поняття «професійна спостережливість працівника карного розшуку»; визначає умови професійної підготовки працівників до робіт; висвітлює основи розвитку професійної спостережливості майбутніх працівників карного розшуку у загальній системі фахової підготовки.

Ключевые слова: наблюдательность, профессиональная наблюдательность, внимание, оперативно-розыскная деятельность, сотрудник уголовного розыска.

The author in article defines essence of the concept «professional observation of the employee of criminal investigation department»; defines conditions of vocational training of employees to work; shines bases of development of professional observation of future staff of criminal investigation department in the general system of special preparation.

Key words: *observation, professional observation, attention, operational-search activity, the employee of the criminal investigation department.*

Мета статті – розкрити сутність поняття «професійна спостережливості працівника карного розшуку» в психолого-педагогічній літературі та напрямки професійної діяльності майбутніх працівників карного розшуку.

Проблема формування та розвитку спостережливості завжди привертала увагу науковців. Важливе значення для наукового осмислення проблеми спостережливості мають роботи С. У. Гончаренка, М. І. Нецадима (удосконалення професійної підготовки фахівців), М. В. Кларіна, С. О. Сисоєвої (вивчення технології професійного навчання), О. В. Барабанщикова, В. В. Ягупова, Г. Х. Яворської (особливості професійного становлення фахівців у військових формуваннях та правоохоронних органах), В. Л. Васильєва, М. І. Нікіфорова, П. Я. Попівських (проблема професійної спостережливості у військово-вослужбовців).

Аналіз літератури показує, що для дослідження проблеми спостережливості велике значення мають психолого-педагогічні праці Л.С. Виготського та Г.С. Костюка. Зокрема, Г.С. Костюк розглядав спостережливості як властивість психіки та важливий компонент здібностей до навчання і праці. Відчуття, на думку вченого, є джерелом усіх знань про зовнішній світ і результатом наших рухів, тому їх недостатність, а тим більше несформованість деяких із них, є перешкодою для розвитку здібностей [8, с. 318].

Важливий вклад для наукового осмислення проблеми спостережливості вніс Я. А. Коменський. Учений вказував на значний вплив спостереження предметів та явищ для пізнання людиною дійсності, на деякі умови та головні прийоми спостереження: участь різних органів чуття, дедуктивність (проводити спостереження від загального до окремого), встановлення відмінностей між предметами. Таким чином, Я. А. Коменський першим вказав на значення спостереження у навчальному процесі. На важливе значення спостережливості вказував також Д. Локк: «здатність помічати найменші відмінності між предметами свідчить про швидкість і ясність спостереження, які допомагають розуму наполегливо і правильно йти шляхом знань» [7, с. 264].

З середини XIX століття у педагогіці почали широко використовувати результати психологічних і психофізіологічних досліджень. Одним з найвідоміших дослідників спостережливості цього часу можна назвати К.Д. Ушинського. Він вважав, що в процесі пізнання важливе значення має нагромадження відчуттів, реальні враження від довкілля. На думку К.Д. Ушинського, розум людини проявляється насамперед у здатності бачити сутність предметів [12, с. 121].

У цей час багато уваги проблемі спостережливості надавали не тільки педагоги, але й фізіологи. Зокрема, І. М. Сеченов трактував спостережливості

як здатність організму розрізняти і вибірково реагувати на подразники. Цю здатність він пояснював специфічним відчуттям людиною своїх дій, що необхідне для самозбереження, є основою її психічного розвитку [11, с. 582].

У XX ст. проблема розвитку спостережливості стала об'єктом уваги психологів. Зокрема, Б.Г. Ананьєв визначив сутність спостережливості як специфічної риси пізнавальної діяльності. Учений розкрив її природу, показав її дію в конкретних видах пізнавальної діяльності [1, с. 91–94].

Б.Г. Ананьєв одним з перших розглянув спостережливість з урахуванням інших особистісних утворень, визначив умови трансформації спостережливості-здібності у спостережливість-якість особистості. Учений вважав, що спостережливість є певною якістю особистості, яка формується в процесі спостереження, що є, на його думку, не будь-якої сукупності зовнішніх вражень людини, а насамперед довільною діяльністю, спрямованою на сприйняття й розуміння певних явищ життя. Щоб спостерігати, необхідно прагнути сприймати не все, а лише те, що є важливим для особистості [1, с. 22.].

А.Д. Виноградова, розкриваючи сутність спостережливості, стверджувала, що в акті спостереження виявляється надзвичайна стійкість довільної уваги, яка дозволяє спостерігачеві протягом тривалого часу робити спостереження, а за необхідності неодноразово повторювати його. А.Д. Виноградова вважала, що спостереження тісно пов'язане з особливостями розуму, почуттів і волі людини. Однак їхнє співвідношення в спостереженні, на її думку, є різним залежно від цілей спостереження, від якостей самого спостерігача. На відміну, від Б.М. Теплова, який вважав, що спостережливість не є лише вмінням вести спостереження. Вона передбачає допитливість, постійне прагнення дізнатися про нові факти й подробиці. Учений зазначав, що вона проявляється не тільки тоді, коли людина спеціально зайнята спостереженнями в лабораторії, музеї тощо. Спостережливою можна назвати людину, яка може помічати вартісні факти «на ходу», у різних ситуаціях життя та у процесі будь-якої діяльності передбачає постійну готовність до сприйняття [5, с. 215–216].

Що стосується педагогів, набуттям цього часу є значна кількість розробок і методичних рекомендацій щодо шляхів розвитку спостережливості.

У багатьох наукових роботах приділяється значна увага значимості розвитку спостережливості, як якості особистості та висококваліфікованого професіонала. Психологічна енциклопедія трактує спостережливість як «необхідний компонент дослідницької діяльності, що найчастіше наявна у людей творчих професій» [9, с. 336]. Так, М.Я. Басов підкреслює, що спостереження відповідних явищ повинні бути основою всієї діяльності працівника науки, він має бути зацікавлений у розвитку своєї професійної спостережливості. Серед вчених, що розвивають у себе професійну спостережливість, М.Я. Басов вказує на представників психологічної й педагогічної науки. Тут школа спостереження, на його думку, повинна бути особливо чітка й особливо тривала, а культура спостережень повинна бути для працівника в галузі психології й педагогіки першочерговим завданням [2, с. 52].

Так, у працях В. О. Балашова, Л. В. Боровик, І. О. Грязнова, Д. В. Іщенко, В. Г. Кельбя, Є. М. Потапчука, С. М. Морозова, В. С. Полока, О. В. Торічного обґрунтовано сучасні вимоги до професійної підготовки офіцерського складу. Проте, відсутні праці з формування спостережливості, як профес-

ійної якості майбутніх працівників карного розшуку, відсутнє трактування терміну «професійна спостережливості працівника карного розшуку», немає досліджень щодо ефективних шляхів формування цієї якості.

Низка авторів пишуть про значення високорозвинутої професійної спостережливості працівників карного розшуку, про прояв цієї якості залежить від її сформованості в різних ситуаціях оперативно-службової діяльності. Так, наприклад, В.Л. Васильєв визначає значення спостережливості в структурі професіограми оперативно-розшукової діяльності. Науковець підкреслює, що працівник карного розшуку з нерозвинутою професійною спостережливостю не може ефективно працювати з документами, речовими доказами, успішно вирішувати оперативно-службові завдання при огляді місця події [4, с. 219].

Ця якість, на думку вченого, необхідна для психологічної ідентифікації особистості злочинця за зовнішнім даними, поведінкою, емоційним станом. Без знання психологічних прийомів професійного спостереження та володіння цими прийомами працівник ОВС не може ефективно виконувати свої професійні обов'язки майже у всіх ситуаціях оперативно-службової діяльності.

Ю.В. Чуфаровський підкреслює, що юридична професія обов'язком працівників називає вміння вести постійні спостереження за поведінкою людей, їхньою зовнішністю, ходом, мімікою, жестами тощо. Для юридичної роботи необхідні люди з високим рівнем спостережливості. Невміння помічати явища, безплановість у спостереженні, на думку ученого, призводять до того, що такі працівники правоохоронних органів при вирішенні службових завдань допускають істотні помилки [13, с. 49].

Психологи тлумачать спостережливості як «здатність, що проявляється у вмінні помічати суттєві, характерні, навіть малопомітні властивості предметів та явищ. Спостережливості передбачає цікавість, допитливості та виробляється в процесі життєвого досвіду. Її розвиток – важливе завдання формування пізнавальної установки та адекватного сприйняття дійсності». У психологічній енциклопедії поняття спостережливості трактується як риса особистості, яка полягає в здатності бачити в предметах і явищах малопомітні, але суттєві для їх розуміння ознаки, властивості і зв'язки. Розвивається протягом життя людини під впливом навчання, виховання і трудової діяльності [9, с. 336].

Сучасна економічна енциклопедія дає таке визначення: «Метод збору первинної інформації за допомогою вивчення поведінки обраних груп споживачів, їх дій в певних ситуаціях» [3, с. 359].

Л. О. Регуш вважає, що спостережливості – це психічна властивості, що ґрунтується на відчутті та прийнятті. Завдяки спостережливості людина розрізняє ознаки та об'єкти, що мають незначні відмінності, помічає відмінності в подібному, бачить їх при швидкому русі, в іншому ракурсі, має можливість змінити до мінімуму час сприйняття ознаки, об'єкта, процесу. Як властивості сенсорної організації спостережливості пов'язана з різними психічними явищами. Насамперед вона опосередкована відчуттями та умовами, в яких вони здійснюються. Спостережливості передбачає добре розвинутий зоровий аналізатор, високу абсолютну та відносну чуттєвість [10, с. 93].

Л.О. Регуш відстоює думку про те, для формування професійної спостережливості важливе значення має виховання. Якщо в процесі взаємодії з людиною дорослі давали можливість дитині самій спостерігати за світом і ро-

бити відкриття, можна сподіватися, що вже з підліткового віку спостережливність може сформуватися як властивість сенсорної організації. Якщо в процесі дорослішання людина не мала можливості чи необхідності спостерігати, то і ця властивість не розвивалася. Для розвитку спостережливості має значення не стільки вік, скільки тренування [10, с. 98–99].

Тісний і нерозривний зв'язок понять «спостережливність» і «спостереження» відображає нерозривний зв'язок між психічними процесами і властивостями особистості.

Таким чином, як бачимо, всі дослідники вказують на те, що для розвитку спостережливості необхідно провести спеціально організовану роботу з увагою на емоційно-вольову, інтелектуально-операційну та потребнісно-мотиваційну сфери особистості.

Діяльність працівника карного розшуку включає: пошукову діяльність, яка полягає у виявленні слідів злочинця і складанні його «портрету», тобто характеристик, за допомогою яких можна розшукати та ідентифікувати особу (наприклад, дактилоскопічні відбитки пальців, словесний портрет). З огляду на це, працівнику карного розшуку повинна бути притаманна така риса, як спостережливність. Висока ефективність спостереження забезпечується наявністю точно сформульованого завдання. Зрештою, головну роль при спостереженні відіграє інтелект [4, с. 57].

Спостереження як психічний процес і форма діяльності сприяє формуванню такої інтелектуальної якості, як «професійна спостережливність». Оскільки спостережливність працівника карного розшуку має в основному пояснювальний характер, то цим забезпечується проникнення в суть спостережуваного явища. Таку спостережливність можна назвати проникливістю — рисою, яка так само дуже важлива для працівника карного розшуку.

Одним із завдань працівника карного розшуку є відтворення картини минулого за доказами (слідами минулого), які залишилися у теперішньому.

Комунікативна діяльність працівника карного розшуку полягає в організації отримання інформації від різних людей про особу злочинця, його прикметів, можливого місцезнаходження тощо.

Діяльність працівника зі свідками передбачає фіксацію отриманої інформації у спеціальній письмовій формі [13, с. 135].

Реконструктивна діяльність полягає у відтворенні (разом із слідчим) картини подій злочину, розробці основних версій, що стосуються справи, і складанні плану, спрямованого на успішне розслідування злочину [13, с. 135].

У роботі працівника карного розшуку розкриваються його знання про кримінальний контингент, вміння швидко орієнтуватись у складній оперативній обстановці.

Найбільш динамічні ситуації спостерігаються в момент затримання порушника. У цей момент необхідно чітко визначити, який спосіб затримання найефективніший, яким є затримуваний — риси його характеру, можливі прояви опору при затримуванні, тобто потрібний індивідуальний підхід. Працівнику повинні бути притаманні такі якості: маневреність, об'єктивний погляд на обстановку, вміння правильно обирати шляхи розв'язання завдань з урахуванням конкретної ситуації за умови отримання правових розпоряджень. Особливе значення серед якостей працівника карного розшуку має мислен-

ня, тобто процес пізнання об'єктів, їх якостей і ставлення до реального світу [4, с. 57].

Для ухвалення правильного рішення будь-якому професіоналу потрібно вичленувати з навколишнього середовища необхідну інформацію. Всі інші об'єкти в цьому випадку є тлом. При огляді місця події працівник карного розшуку зіштовхується із сукупністю речей і обставин, що або ніяк не зв'язані один з одним, або зв'язані таким чином, що не дозволяє одразу знайти шлях розслідування. Тому він, діючи вибірково, зв'язує між собою елементи сукупності і створює гіпотетичну систему доказів. Хоча первісна інформація нерідко дуже суперечлива й надалі приступити до уявної побудови моделі що сталося. Аналіз успішних оглядів свідчить: що на первісній стадії в працівників карного розшуку, що роблять ці огляди, переважало симультанне (цільне) сприйняття предметів і явищ. У результаті працівник карного розшуку виділяє групу об'єктів «основний вузол», які несуть інформацію про злочин [4, с. 72].

Розвиток професійної спостережливості працівників карного розшуку визначається складнощами, пов'язаними з: тимчасовими обмеженнями, фінансовими, інтелектуально-інформаційними та іншими ресурсами людини.

Аналіз професійної діяльності працівників карного розшуку показав, що її особливість полягає в тому, що їм необхідно відразу ж опанувати всіма основними напрямками діяльності, які відрізняються багатofункціональністю та високою відповідальністю.

Особливу складність і специфіку розвитку професійної спостережливості визначає те, що посада працівника карного розшуку характеризується надзвичайно великим переліком функціональних обов'язків, що вимагають усвідомлення їх соціальної значущості, особистої відповідальності за результати своєї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення.

Процес розвитку професійної спостережливості працівників карного розшуку в умовах фахової підготовки визначається як досягнення відповідності професійно-особистісного розвитку початківця працівника вимогам службової діяльності і потребам самого індивіда в мотивованому виконанні своїх службових, оперативних та соціальних обов'язків з високим рівнем громадського обов'язку [13, с. 136].

Успішність розвитку професійної спостережливості працівників карного розшуку в процесі фахової підготовки визначається також по приватних показниках: задоволеність соціальною роллю, задоволеність професійною діяльністю, задоволеність взаємовідносинами в колективі та соціальними умовами, які оцінюють успішність побутової адаптації.

Проблема формування спостережливості є предметом тривалого дослідження педагогічної та психологічної науки. Спостережливість є однією з найбільш важливих професійних якостей працівника карного розшуку, вона забезпечує успішність результатів і ефективність виконання оперативно-службових завдань, без неї майбутній офіцер не може в повному обсязі виконувати свої обов'язки.

У формуванні професійної спостережливості велике значення має навчальний процес. Професійна спостережливість формується в процесі систематич-

них занять улюбленою справою і пов'язана з розвитком професійних інтересів особистості [10, с. 114].

Отже, професійну спостережливість працівника карного розшуку можна визначити як якість, що виражається в умінні спеціально, вибірково, планомірно, з використанням своїх органів почуттів, здійснювати збір інформації, необхідної для виконання оперативно-службових завдань.

Спостережливість є однією з найбільш важливих професійних якостей працівника карного розшуку. Більшість вищезгаданих дослідників професійно важливими називають такі якості, які безпосередньо забезпечують успішність результатів та ефективність конкретного виду діяльності. Без цих якостей майбутній працівник карного розшуку не зможе в повному обсязі виконувати оперативно-розшукову діяльність. В. Г. Кельбя щодо цього зазначає, що «справжній професіоналізм передбачає... розвиток у людини загальних та спеціальних здібностей, а також ставлення до професії, усвідомлення її ресурсів та обмежень, особистий досвід, індивідуальне бачення засобів діяльності, методологічні установки та норми професійного мислення». Висока ефективність спостереження забезпечується наявністю певної, ясно сформульованої задачі [10, с. 121].

Таким чином, під професійною спостережливістю майбутнього працівника карного розшуку ми розуміємо індивідуальну здатність людини, що дозволяє помічати серед предметів та явищ всі малопомітні властивості, суттєві деталі, характерні ознаки, які допомагають у вирішенні поставлених завдань з оперативно-розшукової діяльності та становлять професійно-важливу якість особистості майбутнього працівника карного розшуку. Подальшого вивчення потребує проблема визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної спостережливості у майбутніх працівників карного розшуку.

Список використаної літератури:

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: в 2 т. / Б. Г. Ананьев. — М. : Педагогика, 1980. — Т. 2. — 287 с.
2. Басов М. Я. Избранные психологические произведения / М. Я. Басов. — М. : Педагогика, 1975. — 432 с.
3. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. 4-е изд. доп. и перераб. — М.: Институт новой экономики, 1999. — 1248 с.
4. Васильев В. Л. Юридическая психология / В. Л. Васильев. — СПб. : Питер Ком, 1998. — 656 с.
5. Виноградова А. Д. Восприятие и наблюдательность / А. Д. Виноградова // Общая психология. — М., 1981. — С. 216.
6. Гильбух Ю. З. Темперамент и познавательные способности школьника: психология, диагностика, педагогика / Ю. З. Гильбух ; пер. с укр. — Изд. 2-е, перераб. и доп. — К. : Ин-т психологии АПН Украины, 1993. — 272 с.
7. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Я. А. Коменский. — М.: Учпедгиз, 1956. — 651 с.
8. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. — К. : Радянська школа, 1989. — 608 с.
9. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О. М. Степанов]. — К. : Академвидав, 2006. — 424 с.

10. Реруш Л. А. Практикум по наблюдению и наблюдательности / Л. А. Реруш. — СПб. : Питер, 2001. — 176 с.
11. Сеченов И. М. Избранные произведения / И. М. Сеченов. — М. : АН СССР, 1952. — Т. I. — 712 с.
12. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. / К. Д. Ушинский. — М. : Педагогика, 1989. — Т. 3. — 511 с.
13. Чуфаровский Ю. В. Юридическая психология / Ю. В. Чуфаровский. — М. : Право и Закон, 1997. — 320 с.

ИНТЕГРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

УДК: 372.2+811.1+372.4

Ирхина Ю. В.

В статье излагаются теоретические основы моделирования интегрированного процесса обучения дошкольников учебно-познавательной деятельности средствами иностранного языка. Раскрыта сущность синтезирования основных звеньев процесса интегрированного обучения таких, как: целей обучения, элементов разнотематических предметов обучения, компонентов содержания и методов обучения. Представленная модель описана и обоснована ее эффективность.

Ключевые слова: процессуальная интеграция, синтез, цели обучения, элементы предметов, компоненты содержания, методы, общность, готовность, процесс.

У статті розкрито теоретичні засади моделювання інтегрованого процесу навчання дітей дошкільного віку навчально-пізнавальної діяльності засобами іноземної мови. Розкрито сутність синтезування основних ланок процесу інтегрованого навчання таких, як: цілей навчання, елементів різнотематичних предметів навчання, компонентів змісту й методів навчання. Подана модель описана та обґрунтована її ефективність.

Ключевые слова: процесуальна інтеграція, синтез, цілі навчання, елементи предметів, компоненти змісту, методи, загалість, готовність, процес.

The article substantiates theoretical bases of the models of integrative process of teaching pre-school children and their cognitive activity by means of foreign languages. The aims of teaching, elements of different learning subjects, the components of the content and methods of teaching are analyzed. The model is shown and its effects are substantiated.

Keywords: integration, aims of teaching, the elements of subjects, components of content, methods, readiness, process.

Сегодня уже никто не сомневается, что дошкольный возраст — самый эффективный период для начала обучения иностранному языку. Именно в это время у детей формируются такие психологические процессы, как: внима-